

Om bilder och bildskapande:

Texter från kursverksamheten:
Bildskapandets Finesser & Fröjd
och kursen ”*kreativt bildskapande*”

ISBN 978-91-6396674-3

Eija I. Korhonen

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2.
Förord	3.
Linjen, vad säger den?	4.
Inte enbart en linje	5.
Om bildyta och komposition	5.
Gyllene snittet	7.
Tredjedelsregeln	7.
En ”händelse” i bilden	7.
Händelser och diagonala kompositioner	8.
Diagonala kompositioner	9.
Bildytans ”aktivitetslagar” och ”tyngdlagar”	9.
Utnyttja hela bildytan	11.
En bild består av ytor och bildplan	11.
Horisontlinjen	13
Rörelse	13
Rytm	13
Bakgrund och mellanliggande former	14.
Karikatyrteckning	16.
Sätt att teckna	18.
Konturteckning	18.
Öva, öva, öva	20.
Valörer	22.
Valör- eller massateckning	23.
Hur faller ljuset?	24
Äggkartongen	24.
Belysning kontra naturligt ljus	25.
Kolteckning	25.
Ansiktets proportioner	26.
Förstoring	28.
Människan: Massa och Rörelse	29.
Huden	29.
Människans proportioner	30
Människan är framför allt rörelse	33.
”Lådgubbar”	35.
Perspektiv	37.
Snedperspektiv	38.
Centralperspektiv	39.
Trepunktperspektiv	40.
Cirklar och cylindrar i perspektiv	41.
Skuggor har sin egen flyktpunkt på horisontlinjen	41.
Illusioner	43.
Övning / människa	50

Förord

Sedan 1978, då jag först började arbeta med kursverksamhet för vuxna och ungdomar i konst och konstförståelse, konstanalys och -historia, samt i olika måleritekniker såsom teckning, akvarell, oljemålning, akryl, djuptryck, och andra enklare trycktekniker, papier maché skulptur, hälsobefrämjande måleri, samt utflykter och ibland konstläger, studiebesök eller studieresor mm., har jag skrivit en hel del undervisningsmaterial i form av kortare skrifter. Dessutom har jag, när jag haft en finskspråkig elevgrupp, t.ex. på Mångkulturella finska folkhögskolan där jag arbetat som konstlärare på kvällstid under 20 års tid, och skrivit undervisningsmaterial på finska, men det mesta av materialet är skrivet på svenska. Dessa ämnesrelevanta skrifter har delats ut till kursdeltagarna i lämpliga, ämnesaktuella delar i stencilerad form.

Den här skriften samlar några av dessa skrifter, ibland i förkortad form, riktade till nybörjare och amatörmålare med intresse för teckning och konstmålning. I det här häftet diskuteras inte färglära som behandlas i en egen skrift. Likaledes lämnas olika måleritekniker utan kommentarer. Till exempel finns det ett speciellt häfte om Temperamåleri; Tema ikoner (ISBN 978-91-639-6676-7). Fler skrifter i andra ämnen finns på min hemsida www.livselixir.net

Hälsningar
Eija I. Korhonen

Eija Korhonen har arbetat som konstlärare sedan 1978. Utöver eget konstnärskap, har hon skrivit *En bok om människan och livet – LIVSELIXIR* (ISBN 978-91-631-6678-5) och *LIV* (Elixir för homo homini lupus) (ISBN 978-91-639- 4149-8) och flera andra texter utifrån sitt intresse för människan och samhället, filosofi, vetenskapsteori och hälsopsykologi. Bildskapandets Finesser & Fröjd är samlingsnamnet på Eijas tidigare kursverksamhet i konst.

Linjen - vad säger den?

Linjen hägnar in det avbildade. Den smeker föremålet såsom huden köttet, och visar vägen. Den delar upp bildytan. Snabbt ilar den, härs och tvärs, eller tassar tyst på mjuka trampdynor. Kanske falnar den som en förlorad dag, innan den åter gryr och lyfter.

Linjen tolkar. Den svärtar in i vrede, skriker av smärta eller trasslar sig skrattandes in i sitt näste. Den bryter upp. Lämnar. Och återvänder.

Linjen viskar det hemlighetsfulla. Den fångar in det osynliga lika lätt som den sveper sig runt det synliga. Den trummar fram nytt liv. Den bultar.

Linjen klättrar på byggnadsställningar genom mörkret. Den öppnar dörrar där inga dörrar finns och stänger dem efter sig. Den lägger till och drar ifrån. Den förenklar. Och stilla bleknar den som en ton i ljuset.

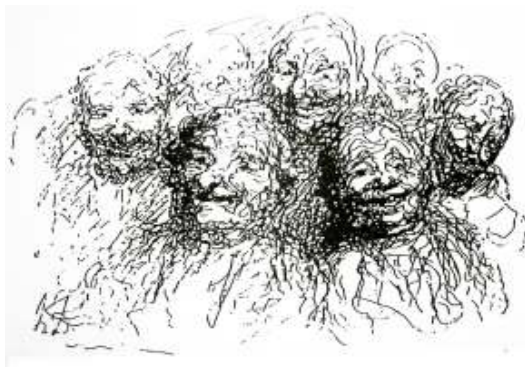

Bild 1: Honoré Daumier (Källa: Oja, O. 1957)

Med linjens hjälp kan du uttrycka allt från glädje till smärta. Männen, gubbarna, i 1800-tals målaren Honoré Daumiers teckning (bild 1) tycks guppa upp och ner i en häftig skrattsalva, medan bild 2 uttrycker en annan sorts känsla. Vilken?

(Bild 2: Fritt efter Munch)

Bild 3 Fart, riktning, glädje, ansträngning ... (bild Eija K.)

Med linjen kan du trola fram en rytm eller låta något slå sig till ro. Linjen leder blicken i önskad riktning.

Vår västerländska konvention att skriva från vänster till höger leder vårt öga över bildytan både när vi själva tecknar och när vi betraktar något som någon annan har skapat. Hästen i bild 3 bredvid galopperar förbi vår blick. Linjerna förstärker farten. Deras täthet ger stadga; en känsla av ansträngning och linjernas lekfullhet visar på glädjen av rörelse.

Inte enbart en linje ...

En linje är aldrig enbart en linje. Den säger alltid något. Den uttrycker känslor och delar upp bildytan. Det finns ett utanför linjen och ett innanför – ibland omväxlande. Linjen tecknar figurer, såväl som bakgrund. Konturen hör till både ock. Konturen skapar **mellanliggande former**.

Linjen förmedlar. Vare sig du drivs av din inre tecknarglädje eller siktar med din skiss mot en stor och mäktig målning – och vare sig din modell står synlig framför ditt öga eller döljer sig i din själs gömmor, undrar Du: ”Vad är det jag ser – *egentligen?*” (Inte ”vad är det ...”, utan:) *Hur är det jag vill förmedla?* ”Vilken känsla uttrycker den?” ”Hur fungerar formen – färgerna?” Även en svart-vit teckning kan förmedla färger!

- Har du inte tecknat tidigare, börja med enkla motiv. Se dig omkring och välj en kudde, en kanna, en krukväxt och arbeta med mjuk blyerts. Skissera med lätt och känslig hand (bild 10). Pröva på konturteckningens rena linjer (bild 9) och teckna utan skuggor, eller att skapa djup genom att teckna skuggor (bild 9, 10 och 15). Studera hur andra har gjort, och när du kommit igång, byt blyertspennan mot tusch, krita, färgpennor, mm., men fortsätt med redan bekanta motiv. Glöm inte att ”teckna” med en pensel, kanske kalligrafi eller pastellkrita? Material och tekniker går att blanda och övergångarna mellan ett sätt och ett annat är flytande.

Om bildyta och komposition

Att komponera betyder att ”skapa ordning”. När du omsorgsfullt väljer en ton, ristar ner noter, smakar på ett ord till en dikt, dukar bordet för fest, möblerar om vardagsrummet eller målar små moln på sovrumsväggen, då komponerar du. När du genar över sommarängen och handplockar de blommor som tilltalar dig, för att arrangera blommorna in i en vas, då komponerar du. Och du komponerar till och med när du sorterar tvätt och viker de doftande

rena och vita t-skjortorna in på sin hylla i skåpet, och de blå och de svarta in på en annan hylla.

När du är klar med tvätten, kanske dina ögon i förbifarten fastnar på buketten som du plockat. Smörblommorna lyser som små, gula solar på köksbordet. De kastar blå skuggor på bordsduken och kronbladen, den skira grönskan, stjälkarna i vattnet som bryts genom glasvasen lockar dig till din målarhörna. Du tar fram pennan eller penseln.

Din blick vandrar över motivet. Blommorna, vasen, mormors handbroderade bordsduk som hänger över bordets svarvade ben, de ljusst vårgörna väggarna, korgmöblerna, ja, allt i rummet som tillsammans med blomstervasen påverkar helhetsintrycket, utgör kompositionens **byggnadsstenar**. Men var skall du dra gränsen? Hur mycket skall du ta med i bilden?

Du måste välja ut en avgränsad yta, ett **bildplan**. Till din hjälp kan du ha en så kallad "tittram" som hjälper dig att välja ut en del av ett större motiv. En tittram är, helt enkelt, ett papper eller en kartong med ett rektangulärt hål i som du tittar igenom. Den kan du tillverka själv. Alternativt kan du med hjälp av dina händer avgränsa en del av motivet.

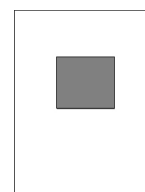

Bild 4: Tittram

Istället för tre dimensioner, har en bildyta endast två dimensioner: Höjd och bredd. Din uppgift blir att fylla den tvådimensionella ytan med en illusion: Bilden. Och eventuellt lägga till en illusionen om en tredje dimension: Djupet.

I bildkonst har komposition att göra med hur vi delar upp den tvådimensionella bildytan. Skall du skapa en bild måste du skapa en illusion om utrymme eller volym, en illusion om ett "rum", ett **bildrum**.

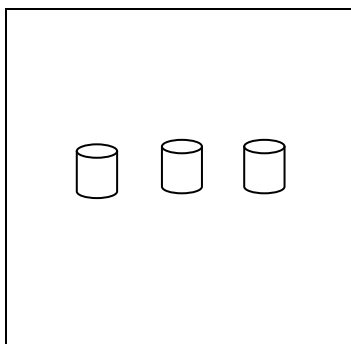

Bild 5: Ordning. men lite trist känsla.

Bildrummet består av olika **ytor** eller plan. Förutom att dessa ytor formar delar av bildens innehåll, samverkar de med **linjerna** och skapar djupverkan och bildens **rytm**. Linjerna åstadkommer **rörelse**. Bildrummets olika byggnadsstenar bidrar således både tillsammans och var för sig, på skilda sätt, till helhetsintrycket; t.ex. linjerna leder blicken och skapar känsla. Vågräta linjer skapar lugn och stillhet, lodräta ökar känslan av höjd (bild 6 nedan).

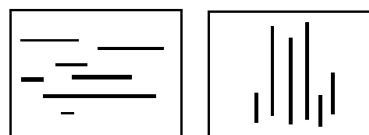

Bild 6.

Bildytans uppdelning, kompositionen, kan vara balanserad eller harmonisk, kanske symmetrisk, eller osymmetrisk, välavvägd eller skiftande, kanske t o m rörig, osv. Kompositionen kan vara välordnad och ge ett intryck av stillhet och lugn, men ordning i övermått kan upplevas som tråkig – det "händer ingenting" som får betraktaren att uppleva något – som till exempel i bild 5, ovan!

Talar man om **bildytans struktur** betyder det hur grovkornig; dvs. *slät* eller *jämn* ytan är.

Gyllene Snittet

Förr i tiden använde man sig gärna av geometri när man sökte efter den perfekta uppdelningen av bildytan. Den mest kända geometriska delningen av bildytan kallas det **gyllene snittet**. Det är också den delning som förr betraktades som den vackraste och mest harmoniska av alla kompositioner. En annan, mycket använd komposition var triangeln, t.ex. i bilder om madonnan och Jesusbarnet.

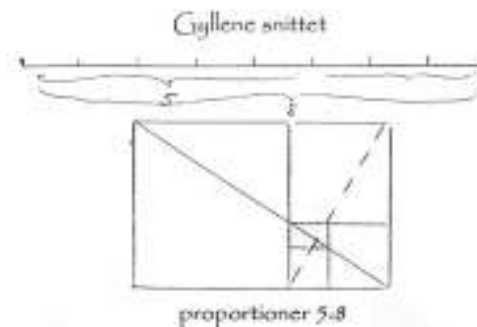

Bild 7: Gyllene snittet, proportionerna 5:8

Man har sökt anpassa det gyllene snittet till exempel till Mona Lisas ansikte (bild 9) bland andra målningar, och exempel där gyllene snittet fortfarande används är den svenska flaggans proportioner och kristendomens kors (bild 8).

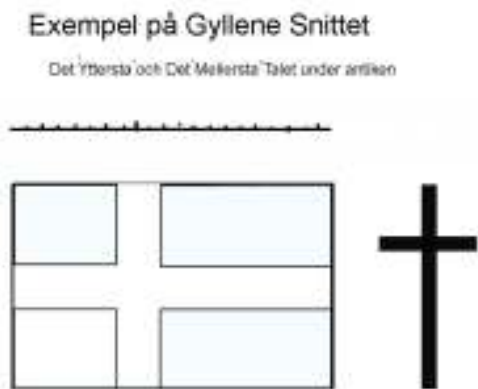

Bild 8: Exempel av användning av det gyllene snittet

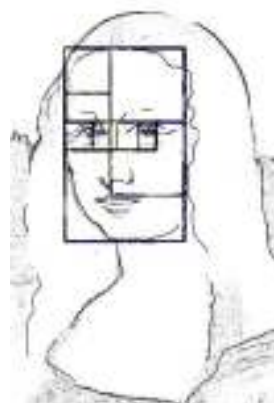

Bild 9: Hur gyllene snittet kunde tänkas passa in på Mona Lisa.

Tredjedelsregeln

Ett förenklat sätt att dra nytta av gyllene snittet vackra proportioner vid bildkomposition är att använda sig av två punkter i vad som kallas för "tredjedelsregeln". Bild 10 bredvid, illustrerar detta. Man delar bildytan som bilden visar med två lodräta linjer och två vågräta. Vid komponeringen av bilden använder man sig av linjernas skärningspunkter som ett rättesnöre. Det här sättet är användbart, särskilt vid fotografering, när man fokuserar på balans mellan bildens objekt.

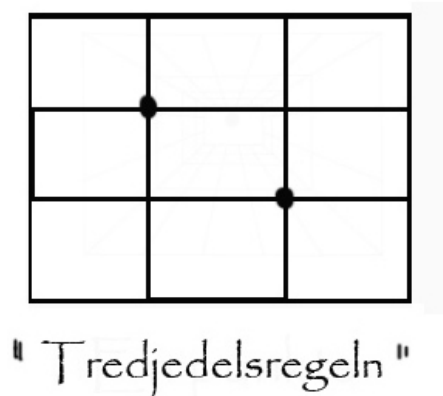

Bild 10: Tredjedelsregeln

Händelser och diagonala kompositioner

Här bryts smakprovet på detta kompendium. På Bildskapandets Finesser & Fröjd kurserna får du lära dig mera ... ☺

Hälsningar Eija K.